

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Moral development and juvenile sex offending

van Vugt, E.S.

Publication date
2011

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Vugt, E. S. (2011). *Moral development and juvenile sex offending*. Boxpress.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Nederlandse Samenvatting

Zedendelicten roepen in de maatschappij veel verontwaardiging en boosheid op. Vanwege de ernst van het delict worden zedendelinquenten vaak gezien als gewetenloze personen. De vraag is echter, in hoeverre zedendelinquenten gewetenloos zijn? Daarnaast rijst de vraag wat er eigenlijk gezegd kan worden over de gewetensontwikkeling van jongeren die betrokken raken bij een dergelijk delict, en van wie het geweten nog in ontwikkeling is. Is de morele ontwikkeling van deze jongeren heel anders dan die van niet delinquente jongeren? Tevens zijn er binnen de groep jeugdige zedendelinquenten verschillende groepen te onderscheiden, zoals jeugdigen die jonge kinderen seksueel misbruiken, maar ook jeugdigen die leeftijdsgenoten misbruiken. In hoeverre zijn er tussen deze groepen verschillen zichtbaar in morele ontwikkeling? Een vraag die hier uit voortvloeit, is in hoeverre en op welke manier morele ontwikkeling een plaats zou moeten krijgen binnen de behandeling van jeugdige zedendelinquenten? Zou behandeling gericht op het vergroten van morele ontwikkeling kunnen bijdragen aan vermindering van algemene en seksuele recidive (het terugvallen in delinquent gedrag)? Al deze vragen gaven aanleiding tot het onderzoek waarvan dit proefschrift verslag doet.

Morele ontwikkeling bestaat uit verschillende concepten die enerzijds een beroep doen op de cognitieve vaardigheden van een persoon en anderzijds op zijn of haar affectieve vaardigheden (regulatie van emoties). De vier belangrijkste constructen van morele ontwikkeling zijn achtereenvolgens: moreel redeneren (de overwegingen over hoe men in moreel opzicht dient te handelen), empathie (het herkennen van emoties en meeleven met gevoelens van anderen), schuld en schaamte. Uit eerdere studies naar morele ontwikkeling van delinquentie bleek al dat delinquenten in vergelijking met niet delinquenten, een lager niveau van morele ontwikkeling laten zien dat gericht is op het ontlopen van straf en/of bereiken van persoonlijk voordeel, waarbij weinig rekening wordt gehouden met anderen (Stams et al., 2006; Jolliffe & Farrington, 2006). In de eerste studie (Hoofdstuk 2) van dit proefschrift is gekeken in hoeverre het niveau van morele ontwikkeling van delinquenten tevens voorspellend is voor algemene recidive (het terugvallen in delinquent gedrag na een eerder delict). Uit dit onderzoek bleek dat met name morele cognitie (waaronder moreel redeneren valt, de overwegingen over hoe men in moreel opzicht dient te handelen) sterker gerelateerd is aan algemene recidive dan morele emoties, zoals empathie (meeleven met emoties van anderen), schuld en schaamte. Dit betekent dat, aangezien morele ontwikkeling een risicofactor is die veranderbaar is, behandeling gericht op tekortkomingen in de morele ontwikkeling de potentie heeft om bij te dragen aan de verlaging van het risico op recidive.

Het probleem bij onderzoek naar delinquentie is dat de diversiteit tussen dadergroepen groot is. Daarnaast laat steeds meer onderzoek zien dat gedrag, en dus ook moreel gedrag, afhankelijk is van de situatie waarin een persoon zich bevindt. Het is dan ook van belang om vast te stellen hoe het zit met de morele ontwikkeling van specifieke dadergroepen en in hoeverre moreel functioneren per situatie kan verschillen. De studies 2 tot en met 6 waren gericht op een specifieke dadergroep, namelijk jeugdige zedendelinquenten. De morele ontwikkeling van deze jongeren werd gemeten in situaties die mogelijk invloed hebben op het morele functioneren van deze jongeren, zoals seksuele situaties (bv. hoe belangrijk is het om te stoppen als de ander nee zegt) en in situaties die betrekking hebben op het eigen zedenslachtoffer (hoe belangrijk is het dat je slachtoffer hulp krijgt).

Zowel studie 2 als 3 lieten zien dat morele tekorten met name gevonden worden wanneer jeugdige zedendelinquenten bevroegd worden over hun delictsituatie, vragen die betrekking hebben op het eigen slachtoffer in plaats van algemene en seksuele situaties. Bovendien laten beide onderzoeken zien dat er bij een deel van de jongeren cognitieve vertekeningen optreden (dit zijn argumenten die jongeren aandragen om bijvoorbeeld hun betrokkenheid bij het delict te minimaliseren) die het niveau van moreel redeneren drukken. Het lijkt van belang om in behandeling deze denkfouten om te buigen om zo het niveau van moreel redeneren van de jongere te verhogen.

Het is niet alleen belangrijk onderzoek te doen naar meer vergelijkbare groepen daders, die hetzelfde type delict hebben gepleegd, maar ook specifieke daderkenmerken in ogenschouw te nemen die van invloed kunnen zijn op risicofactoren voor delinquentie en recidive, zoals morele ontwikkeling. De daderkenmerken die in een tweetal studies van dit proefschrift onderzocht zijn, zijn psychopathische trekken en intellectueel functioneren.

In studie 4 (hoofdstuk 5) werd de relatie tussen morele ontwikkeling en psychopathische trekken onderzocht. Onder psychopathische trekken vallen onder meer het weinig oog hebben voor gevoelens van anderen, manipulatief, berekenend en leugachtig gedrag, maar ook impulsief en antisocial gedrag. Dit onderzoek liet zien dat jeugdige zedendelinquenten met meer psychopathische trekken alleen lagere niveaus van moreel redeneren (meer gericht op eigen behoefte) laten zien wanneer vragen betrekking hadden op het zedendelict. Daarnaast waren deze jongeren minder empathisch in algemene en seksuele situaties. Opvallend genoeg waren de jeugdige zedendelinquenten die meer psychopathische trekken lieten zien niet minder empathisch naar hun slachtoffer toe. Dit resultaat werd zowel gevonden op het gebied van cognitieve empathie (het herkennen van gevoelens van het slachtoffer) als affectieve empathie (het kunnen inleven in/meeleven met gevoelens van het slachtoffer). Een verklaring hiervoor lijkt te kunnen worden gevonden in het

feit dat de meeste slachtoffers bekenden waren van de dader, bv. een kind/jongere uit de buurt of van school. Mogelijk zorgt confrontatie met het slachtoffer ervoor dat het lastig is voor deze jongeren om weinig empathie te tonen. Meer psychopathische trekken bij de jongeren hing daarentegen wel samen met het minder kunnen inleven in en meeleven met de gevoelens van het slachtoffer wanneer het slachtoffer een onbekende van de dader was.

Uit dit onderzoek blijkt dat jeugdigen met psychopathische trekken niet alleen beperkingen laten zien op het gebied van morele emoties (zoals het in geringe mate meeleven met gevoelens van het slachtoffer), zoals tot nu toe werd verondersteld, maar ook op het gebied van morele cognitie (moreel redeneren en cognitieve empathie, het herkennen van emoties bij anderen). Dit onderzoek laat tevens zien dat jeugdige zedendelinquenten die meer psychopathische trekken hebben niet gewetenloos zijn, maar afhankelijk van de situatie waarin zij verkeren morele tekorten vertonen.

In studie 5 (hoofdstuk 6) onderzochten we een tweede daderkenmerk in relatie tot morele ontwikkeling, namelijk intellectueel functioneren. Hierbij werden twee groepen jeugdige zedendelinquenten onderscheiden; een groep jongeren met een licht verstandelijke beperking en een groep zonder verstandelijke beperking. Uit dit onderzoek bleek dat jeugdige zedendelinquenten met een licht verstandelijke beperking lagere niveaus van moreel redeneren lieten zien dan jeugdige zedendelinquenten zonder een licht verstandelijke beperking. Dit gold niet alleen voor algemene situaties van moreel redeneren, maar ook voor moreel redeneren in seksuele situaties en met betrekking tot het eigen slachtoffer. Dit betekent dat argumenten voor morele keuzes die jongeren met een verstandelijke beperking aandragen, in vergelijking met jongeren zonder een verstandelijke beperking meer worden gekenmerkt door het verkrijgen van persoonlijk voordeel en/of bevrediging van eigen behoeften. De vraag hierbij blijft echter, gezien de cognitieve beperkingen van deze jongeren, of het niveau van morele ontwikkeling van deze jongeren kan worden verhoogd of dat behandeling zich meer moet richten op het aanleren van wat wel en niet moreel geaccepteerd is.

Morele ontwikkeling speelt niet alleen een belangrijke rol bij het ontstaan van delinquentie, maar ook bij het opnieuw plegen van delicten; recidive. Daarnaast heeft dit proefschrift laten zien dat er sprake kan zijn van tekorten in morele ontwikkeling van jeugdige zedendelinquenten, afhankelijk van de situatie en van specifieke daderkenmerken. Daar interventies meer en meer gebouwd zijn op theoretisch en empirisch geïdentificeerde concepten, lijkt het van belang ook bij onderzoek naar bepaalde risicofactoren instrumenten te gebruiken die op dezelfde concepten zijn gebaseerd. Tot op heden werd onderzoek naar morele ontwikkeling in de klinische praktijk gedaan op basis van (ongestructureerde) klinische indrukken. Studie 6 (Hoofdstuk 7) liet zien dat gestructureerde meting van morele ontwikkeling (met

behulp van instrumenten) niet gerelateerd was aan ongestructureerde klinische oordelen (indruk van klinici) van morele ontwikkeling. Waarom beide niet gerelateerd zijn, heeft verder onderzoek. Echter, daar bekend is dat gestructureerde klinische oordelen betrouwbaarder zijn dan ongestructureerde klinische oordelen, wordt geadviseerd objectieve maten mee te nemen in het onderzoek naar morele ontwikkeling van jongeren.